

אקדמי

• ידיעון האקדמיה ללשון העברית אלול תשס"ה

מאגר הספרות העתיקה באינטראנט

מפעל המילון ההיסטורי של לשון העברית חוקק בימיים אלו אתר אינטרנט – "מאגרים" שמו – ובו מאגר הספרות העתיקה של המילון. באתר כנסו יותר מארבע מאות אלפי חיבורים בניי תקופה המשתרעת על פני אלפי ושלושים מאות שנים – מן המאה השנייה לפני הספירה ועד למאה האחת-עשרה לספירה. המאגר מתעד את לשונות של החיבורים המכונסים בו והוא אפוא גם אוצר של החיבורים האלה וגם קונקורדנצייה מלאה שלהם.

המעיון במאגר ימצא בו חיבורים הנמנים עם סוג הספרות האלה: תעוזות מדבר יהודה, כתובות, התלמוד והמדרשי, ספרות הגאנונים, התפילה והפיוט, בלשנות (מסורת, דקדוק ומילונות), מדעים, ספרות הקראים, שטרות, קולופונים, מקומות ועוד. נסחו של כל אחד מן החיבורים מבוסס על המסירה המהימנה ביותר שלו – בדרך כלל כתוב היד המשובץ ביותר. באתר מובאים דברי הסבר מפורטים על המאגר וכן הדרכה על השימוש בו ועל אפשרויות האוצר.

אבייטל כ"ץ, ראש מדור המחשב באקדמיה, מוסרת כי האתר יסייע להתעדכן ולהשתכלל, ובמהלך הזמן יהיו בו אפשרויות אוצר נספות וכן ייכללו בו עוד טקסטים לכשותלם התקנים. סקירה על מפעל המילון מראתו מביא להלן **בנימין אליצור**, ראש המדור בספרות העתיקה.

<http://hebrew-treasures.huji.ac.il>
מחיר מנוי שנתי לאתר – 200 ש"ח (\$50)

לקוראי "אקדם"

הגילוון זהה הוא האחרון לשנת תשס"ה.
דמי החתימה לשנת תשס"ו – 15 ש"ח
אפשר תשלום בCARTEIS אשראי
פרטים בטלפון 02-6493512

חולופי מנכ"לים

ד"ר מيري בת-משה התמנה למנכ"ל אקדמיה ללשון העברית. היא החליפה את מנכ"ל האקדמיה ד"ר נתן אפרתי, שמילא את תפקידו הזה שרים ותשעה שנים – משנת תשל"ו (1976) ועד לשנת תשס"ה (2005) ונכח בה כשרת החינוך התרבות והספורט ח"כ לימור לבנת, ראש מנהל התרבות מר מיכה ינון וوزורי ראש הממשלה.

בשיחת שארחה שעה ביקש מר שרון לשמע על פעולות האקדמיה וגילה עניין מרובה בכל מה שנעשה בה. הוא רצה לשמעם בפירוט על הספרים בהוצאת האקדמיה שהנשיא הגיש לו: מהדורות ספר בריסירה ומהדורות התלמוד הירושלמי והרבה בשאלות נוספת. באותו הזמן גם הודיעו שיבוא לאחר הקיץ לביקור באקדמיה ואולי אף לישיבת מלאה.

בשיחת עלתה פרשת הקיצוצים בסיסית התקציב של האקדמיה בשנים האחרונות. שרת החינוך העלתה על נס את פעולות האקדמיה וביקשה שביעית התקציב תמצא את תיקונה בהתערבות ראש הממשלה, אף על פי שלא ניתן הבטחות מפורשות, ראש הממשלה אמר לעוזרו שיש לפעול ■

נתן אפרתי – דברי סיכום

עם פרישתו של מנכ"ל האקדמיה ד"ר נתן אפרתי למלאות התפקידו עובדי האקדמיה ובראש נשייה נזיה האקדמיה וסגנו למפגש סיכום ופודעה. ד"ר אפרתי תיאר את ציוני הדרך העיקריים בעילותו רבת השנים למען האקדמיה ועובדיה. לדבריו, המהלך החשוב ביותר שפועל למען היה קביעת זכאות האקדמיה לתקציב מן המדינה, שכן עד אז הייתה האקדמיה נתונה לחסדי הסדרים כספים למיניהם. המאמצים לעגן בחוק את חובת המדינה לתקציב האקדמיה תקופת החלו עם כניסה לתקצוב בשלהי תקופת כהונתו של שר החינוך

ನשייא האקדמיה בלשכת ראש הממשלה

ראש הממשלה מר אריאל שרון הזמין לשכחו את נשיא האקדמיה פרופ' משה בר-אשר לשיחה בענייני האקדמיה וצריכה. הפגישה הייתה ביום שלישי, ה' בתמוז תשס"ה (12 ביולי 2005) ונכח בה גם שרת החינוך התרבות והספורט ח"כ לימור לבנת, ראש מנהל התרבות מר מיכה ינון וوزורי ראש הממשלה.

ברכותינו למנכ"לית הנכנסת להצלחה בתפקידו ואיחולים מקרוב לב למנכ"ל היוצא לשנים של יצירה, רוח נחת ובריאות טובה.

עוד בגילוון

- "מפעל המילון – מАЗ ועד עתה"
מאות בנימין אליצור
- **למד לשונך**
- "הניקוד והכעיה היהודית" מאת מרדכי מישור (המשך מגילון 29)

מפעל המילון – מاز ועד עתה

מאת בנימין אליצור

אם משום שלמותה, שהיא מכילה את כל החיבור או את רובו; אם משום מבנהו, שהיא יותר מן המסירות האחרות. מסירה זו מובאת במלואה על כל המשטעה מכך, ככלור על כל הגותה ועל כל הטיעות שבה. המתקין לומד את הטקסט ומשתדל להשתמש בכל חומר הפרשנות והמחקר של אותה יצירה. הוא משווה את מסירת היסוד למסירות אחרות, אם ישன כללו, וכאשר תוכאות הלימוד והחשואה תורמות לנוסח היצירה, הן באות לידי ביטוי במדהורה. כמו כן היכירה מפסקת פיסוק בסיסי ומחולקת לפרקים, לפסקאות, לקטעים וכדומה – הכל לפי אופי היצירה. ואולם גם לאחר כל ההתערבויות הללו לא נגרע דבר מנוסח מסירת היסוד.¹⁰

אחריו שהtekstus הוגה שלוש הגותות מדויקות הוא עובר "פירוק" על ידי המחשב, ככלור המחשב מציע ערך מילוני לכל תיבת ותיבה, וזאת על סמך "ניסיוני" ברישום הערכיים למילויים. בראשית העבודה נרשמו הערכיים בידי העובדים בלבד, ורק לאחר לאט ככל שמצטברות יותר ויוטר מילים במאגר יכול המחשב להציג יותר ויותר ערכיים.¹¹ העובד בוחן את הצעות המחשב, משאיר את הצעת המחשב הראשונה, או בוחר הצעה אחרת שהציג המחשב, או מציע הצעה חדשה. כמו כן העובד יכול לרשות ייחודיים למיניהם: ייחוד בכתב, ייחוד בכתב, ייחוד בהוראת המילה וכיו"ב, וכן אפשר לרשות העורות שונות: תיאורי ניקוד, העורות בביבליוגרפיות ועוד. לאחר גמר "רישום הערכיים", ככלור לאחר שוב לשושה העובדים בדקו את הרישום, החיבור מוכנס למאגר ומצטרף לכל החיבורים שבו.

זה יכול שניים פועל באקדמיה ללשון העברית מפעל המילון ההיסטורי. המפעל הציב לו יעד לחבר מילון מדעי שיכלול ויתאר את כל אוצר המילים של הלשון העברית לתקופותיה, ממונן לשורשים וערכיהם, כשהעדים מסוודרים בסדר כרונולוגי המעיד על התפתחות הלשון.¹ עם יסוד האקדמיה ללשון העברית התקבלה החלטה רשמית על הקמת המפעל,² ובשנת תש"ט הוא החל בפועלו בניצוחו של פרופ' זאב בר-חכים, לימים נשיא האקדמיה.³ למעשה החוצה לחבר מילון ההיסטורי עלהה שנים ובות קודם לכון, בשנת תש"ז עברך, על ידי פרופ' נינה טור-סיני בהיותו נשיא ועד הלשון.⁴

מאז בינו המפעל בונה את מאגריו בעזרת המחשב.⁵ המילון החל את דרכו על כרטיסים מנוקבים של חברת יב"מ שעליהם הותקנו הטקסטים בידי עובדי המילון. המכונות, ולימים המחשב, הציעו ערכיים מילוניים לכל תיבת, העובדים בחנו את ההצעות ותיקנו את הטעון תיקון והשלמה. לבסוף הפיקו המכונות רישומות וקובוקידנציות של הטקסטים. זו למעשה שיטת העבודה של המילון ההיסטורי מראשיתו ועד היום הזה.⁶

ועתת נתאר קצת יותר את השיטה הנהוגה במפעל המילון לפרטיה.⁶ קודם לכתיבת המילון יש צורך בכמה עבדות הכרנה. תחילת חובר "ספר מקורות"⁷ שבו נרשמו כל החיבורים שיש לעבד לצורך המילון. לכל חיבור נקבע תאריך חיבורו המדויק או המשוער: אם מחברו ידוע נרשם שמו; נקבע סוג הספרותי של החיבור;⁸ ונרשומות מסורותיו השונות – כתבי יד ודפוסים. לצורך התקנת החיבור נבחרת המסירה מה邏ימה ביותר, אם משום עתיקותה;⁹

משנה מסכת ראש השנה – מהמקור למאגר

1 ר"ה, א, א / מסירה: 00

ארבעה ראשי שנים הן. באחד בניסן ראש שנה למלכים ולרגלים. באחד באולו ראש שנה למעשר בהמה. ר' לעזר ר' שמעון או. באחד בתשרי. באחד בתשרי ראש שנה לשנים לשמייטים ולזבולות לניטעה [ן]יליקות. באחד בשבט ראש שנה לאילן כדורי בית שמי. [ו]בית היל [אומרים]. בחמשה-עשר בו.

2 ר"ה, א, ב / מסירה: 00

בארבעה פרקים העולם נידון. בפסח על התבואה ובעשרה על פירות האילן. ובראש השנה כל בא העולם עבירים לפני פניו (ב) [כ]בננו-מרון. שני "היווצר יחד לבם (ו)המבין אל כל מעשיהם". ובtag נידונים על המים.

**אַרְבָּעָה רָאשֵׁי שָׁנִים הַזֹּאת בְּמִזְרָחּ
 רָאשֵׁת נֶגֶד מִלְכִים וּלְגָלִילִים בְּנֶגֶד
 פְּאַלְיָלָאשׁ שְׂתָמָה לְמַעֲשֵׂר בְּהַלְיוֹדָה
 לְנָעוֹר שְׁמַעַנְזָן אֲוֹבָהוּ בְּתַלְיוֹןָבָד
 בְּאַחַד בְּתַשְׁעִיר אַרְטְּשָׁתְּשָׁה לְשָׁנִים
 הַשְׁמִינִית לְיִזְבְּתָלְלָעַמְוָעַלְקָוָת
 בְּאַחַד בְּשַׁבְּתָרְאַשְׁתְּשָׁה שָׁנָה לְאַלְפְּנָמָיִן
 בְּתַשְׁעִיבְּתָה לְבַחְמָשָׁה עַשְׁרַבָּן
 גְּבָרָבָעָה פְּרָקִים הַעֲלָמָה נִזְזָזָפָעָה
 עַל וְעַמְוֹאָה וְעַמְוֹת נִלְפָרְיוֹת וְעַמְוֹן
 גְּרָאָשְׁתָּה שְׁנָה לְבָאָה הַעֲלָמָה עַמְוֹס
 לְפָעָנוּכְּבָנוּמְרוֹן טְרָנוּזְרָעָיְזָבָעָט
 גְּמַיְן אַלְפְּלַמְוֹשָׁה וְבְזָנְיָזָעָט
 עַל הַמִּיסָּה**

תקופת הגאנונים) ועד ימינו. חוברת זו היא המופת לתכנון שלבי העבודה של חומרה המילון שבמאגר.

כשוחלט בעtid על סיום עבודות ההכנה, כלומר לאחר שימושה כל החומר הרاءוי לבסס עליו את המילון, יהיה צריך לבחון כל שורש ובתוכו כל ערך וערך על כל מובאותיו, לרשותן הגדירות מילוניות, לקבוע את הגיזרין (האטימולוגיה) ולבחור את הדוגמאות הרצויות לובה במילון. אפשרות בינויים תהיה לכתוב מילון לתקופות או לשוגות, כגון מילון לתקופה העתיקה, מילון לספרות חז"ל, מילון ללשון הפייט, ובעתיד לחבר את המילונים כולם למילון אחד כולל המבריח את כל התקופות.

1. תיאור טיבו של המילון ההיסטורי מובא בכתביו של פרופ' זאב בר-חיים: במאמרו "על השיתוט של המילון ההיסטורי לשון העברית של האקדמיה ללשון העברית" בלשונו כב (תש"ט), עמ' 102–123, וביחד עם ברים תשובהת "הפעול ודרכי עשייתו" שיצאה לאור לקראת הקונגרס העולמי החמישי למדעי היהדות, ירושלים תש"ט, עמ' 9–10; ובמובאו למחברת לוגמה המוצנית להלן בערבה, 13, עמ' 165–173.
2. ביחס המוסד העלוני לשון העברית, תש"ג–1953" נאמר בסעיף 2: "תפקיד המוסד הוא לכון את התפתחות הלשון העברית על יסוד חקר הלשון לתקופותיה ולענפיה". בישיבת המילאה השניה של האקדמיה, שנתקיימה בי' בתבת תש"ד, ספר פרופ' חי פולוצקי "על הочלה בתקופת הוועדה של הוועדה למפעל מדעי" שבסudit הוועדה לדון תחילתה בתקנית המילון ההיסטורי. ואכן, בישיבה השלישית, ביום כ"ד בתבת תש"ד, מסר פרופ' פולוצקי דוח' זה ובו תכנית והצעת עבודה למפעל המילון ההיסטורי. כל האמור לעיל פורסם בזיכרונות האקדמיה לשון העברית א-ב (תש"ד–תש"ז), עמ' 1, 15, 21.
3. כפי שדווח בזיכרונות האקדמיה לשון העברית ו (תש"ט), עמ' 87.
4. הצעה להקים "מפעול גדול של הכנסת מילון אקדמי לשונו, לתקופותיה ולגלגולים עברו עלייה מראשית עקבותיה בהיסטוריה ועד היום" הובאה כדבריו לפני הקורטוריון של מוסד ביאליק יותר מחמש-עשרה שנים לפני שפרסם את מאמרו "הצעה להקנת מילון אקדמי לשונו לתקופתיה" בלשונו יח (תש"ז), עמ' 8–3, וכי צץין זאת שם בעמ' 3.
5. כבר באותה שנה המילץ פרופ' בר-חיים לubb את החומר "בשיטה האוטומאטית", במאמרו בלשונו שנזכר לעיל בערבה 1, וביחד עם 122 שם.
6. אכן נתרכו רך בನעשה במדור לספרות העתיקה, הכולר מן 200 לפני הספירה ועד 1100 לספירה. המדור לספרות החדש (1750 ואילך) ראוי לסקירה מיוחדת, ומדור ספרות ימי הביניים מעאחים רך בראשית הדרך.
7. ספר מקורות, חלק ראשון, למון חתימת המקרא ועד מוצאי תקופת הגאנונים, מהדורה ראשונה: ירושלים תשכ"ג; מהדורה שנייה ובה מילואים ותיקונים: ירושלים תש"ל.
8. אלה הטעונים שנקבעו בספרות העתיקה: תעוזות מדבר יהודה; כתובות; התלמוד והמדרשה; ספרות הגאנונים; התפילה והפייט; בלשנות: מסורה, דקדוק; מילונות; מדיעים; ספרות הקרים; שטרות, קולופונים, קמעות ועוד.
9. אף שזקנותם של כתבי יד אינה מעידה בהכרח על טיבם, על דרך הכלל עתיקותם של כתבי יד שבח היא לא, כפי שציינתי במאמרי "מהדורות הירושלמי של המילון ההיסטורי", מדעי היהדות 41 (תש"ט), עמ' 197.
10. הדברים פורטו בחוברת "הפעול ודרכי עשייתו" שנזכרה בערבה 1 לעיל, עמ' 14–17; וכן בידי מרדכי מישור, "המילון ההיסטורי כיצד הוא מעש?", לנונו לעם לו (תש"ז), עמ' 41–31, וביחד עם 35–34; ובמאמרי שzion בערה הקודמת, עמ' 198.
11. כיום המחשב מציע הצעות למעט מהא אחוזים מכל המילום, וביותר מתשעים אחוזים הצעות נכונות.
12. תיאור של מהדורה מצויה בהקדמותי בספר, עמ' מא–מו, ובמאמרי המצוין בערבה 9 לעיל.
13. "מחברת לוגמה" זו של "השורש ערבית" יצאה לאור בכתב העת לשונו מושבני שנת 200 (תקופת המקרה) ומן העדויות שלאחר 1050 (מושאי תש"ט), עמ' 165–267.

נוסף על הערכים המילוניים שהם צורות היסוד של המילים כפי שנרשמו במאגר, שויכו הערכים לשורשים שהם עיצורי היסוד של הערך כמקובל בדקודק העברי. לכל שורש נרשומות "חוරאות השורש" ולמעשה משתמשים עבודה זו יהא המאגר כמעט למילון.

משעה שנצבר במאגר חומר רב מאוד בן מיליון מילום, החל המפעול בסדרה של פרסומים המועדים להציג את כל התונינים, בין טקסטים בין לביןם המשוכחות לשורשים ולערכים. בשנת תש"ח הופקו "דף זיור" (מיקרפופיש) והם "חומרם למילון סדרה א, מן 200 לפחות עד 300 לפחות" ונווילם "מדרך ומפתחות". דפים אלו הקיפו את התקופת התנאים. לאחר כעשר שנים הופק תקליטור ושמו "מאגרים א", שכלל את החומרם שבDİ היזיר והוסיף עליהם את המקורות של תורת ארץ-ישראל, הכולר מן המאה השניה לפני הספרה עד המאה הראשונה של המאה החמישית לספרה. בשנת תש"א הופק תקליטור נוסף – "מאגרים" – הכולל כמעט את כל מאגר הספרות העתיקה והמקיף את החיבורים שמן המאה השניה לפני הספרה עד המאה הראשונה של המאה האחת-עשרה לספרה.

עתה, בשנת תש"ה, חונכת האקדמיה אתר אינטרנט המציג את כל החומר המשתייך לספרות העתיקה והמצוי במאגר המילון. באתר בונסו ארכיב אפלים ושלוש מאות חיבורים ובמה כתשעת מיליון מילום. האתר מאפשר אוחזור מובאות על פי שורשים, ערכים, צורות או צירופי מילום, ואוחזור טקסטים על פי שם החיבור, שם מחברו, תאריכו או סוג הספרות.

מלבד המאגרים שנזכרו לעיל מפרסם מפעול המילון ההיסטורי מעט לעת חומרים מפורטים עובdotו. כבר בשנת תש"א, בשלוש שנים לאחר ייסוד המפעול, הוצאה חוברת ובה "דוגמאות לكونקורדנציה ולאופסי מילים של ברייטה דמלאת המשכך" – ניסיון של אוטומציה בחקיר העברית במכוון IBM¹². בשנת תש"ה פורסמה "מגילת אחימעץ – מעובדת ומוגשת כחומר למילון". חיבור זה כולל את הנוסח המותקן של מגילת אחימעץ, הקונקורדנציה, ניתוח אוצר המילים והבחינה הדקדוקית והסגנונית. בשנת תש"ג יצא לאור "ספר בן סירה – המקור, קונקורדנציה וניתוח אוצר המילים" והוא מהדורה מלאה של כל הקטעים העבריים שנתגלו בגנייז קאהיר ובփירות מצדה של ספר בן-סירה בלויית קונקורדנציה. בשנת תש"א פرسم המפעול מהדורה של "תלמוד ירושלמי", יצא לאור על פי כתוב יד סקליגר 3 (Or. 4720) שבספריית האוניברסיטה של ליידן עם השמלות ותיקונים", ומקדים את מהדורה מבוא מקיף מעת פרוף יעקב זוסמן.¹³ כתוב היד מובא במלואו על כל הגהותיו, צוינו פסוקים ומשניות, הוכנס פיסוק, צוינו חסרונות, הושלמו השלמות (משמעות אחרת), סומנו נוסחים תמהים וכדומה. בשנת תש"ה יצא לאור הדפסה חדשה ונוסף בה "קונטרס תיקונים". מלבד פרסומים אלו, המדור "מן העובדה במילון ההיסטורי" בכתב העת "לשונו" משמש במה לחידושים שעובדי המפעול רואים לנכוון להביא לפניו ציבור הקוראים.

כדי להציג לפני הציבור תוכנות בינויים של העובדה ולהפיק מהן לחקים, נעשה בשנת תש"ב ניסיון לכתיבת ערך מילוני מלא של שורש אחד, הוא השורש ע"ב.¹⁴ שורש זה חולק לערכים ולערכי משנה ומtopics כל העדים שנמצאו בארכיו המילון נבחרו בקפידה המבאות המתאימות לכל ערך וערך, והושלמו מבחורן מן העדויות שלפני שנת 200 (תקופת המקרה) ומן העדויות שלאחר 1050 (מושאי תש"ט).

לְמַד לְשׁוֹן

התשס"ה - 2005

האקדמיה ללשון העברית • המזכירות המדעית • בעריכת רחל סלי

מצלה

(בערבית: مَنْكِلٌ; בטורקית: manaklı; גראיל [באנגלית: grill])

מתקן לצליית בשר וכדומה. יש סוגים שונים של מצלים: מצלה פחמים, מצלה גז, מצלה חשמלי. תנור מצלה הוא תנור שאפשר לצלות בו. מצלה שקול במשקל המכשירים כגון מחשב, ממחה (בלנדר), ממעה, מקלחת לחם (טוסטר). אסקלה היא רשת המצלה. המאכל הנצלת במצלה נקרא צלי: "על-חציו בשר יאכל יצלה צלי וישבע" (ישעיהו מד, טז).

מרעיש

סנסציה (באנגלית: sensation)

ידיעה מפתיעה המעוררת עניין רב והתרגשות. שם התואר הוא מרעיש (סנסציוני),/gen/ מסמן מרעיש.

סחריר

ספין (באנגלית: spin)

בفيיזיקה הקלסית: התכונה של חלקיק תת-אטומי לסובב סביב צирו. ביחס אנוש, בעיקר בתחום התקשורות: סחרור מיולוי שנועד להוביל שולל ולהעלים את האמת.

החפצה

(באנגלית: objectivation)

התיחסות לאדם כאל חף. אפשר לראות בחחפזה היפוך של האנשה ושל הנפשה.

אסדרה; פיקוח

(באנגלית: regulation)

מערכת של תקנות, כללים והוראות שעוסקת בנוהל (פרוצדורה) על פי החוק, בעיקר בתחום המנהל הציבורי והמסחר. את האסדרה קבועים מוסדות המשל והם גם מפקחים עליה. במדעי החברה: סדרה של פעולות שמטרתה להביא לידי התנהגות על פי כלל או על פי חוק מסוימים.

מאסדר; מפקח

(regulator)

המונה על האסדרה: תפקידו לפקח על ביצוע הפעולות לפי כללי האסדרה. במשרד המסחר והתעשייה יש מאסדר המפקח למשל על סימון מחירים. במשרד האוצר יש מאסדר המפקח על כללי הביטוח ושוק ההון.

למד לשון נָכָר

החותם"ה - 2005 האקדמיה ללשון העברית * המוציאות המדעית * בעריכת רחל מליג

■ שampoo (באנגלית: shampoo)

תחפיף

תכשיר לחיפוי שער.

המילה **תחפיף** שcolaה במשקל **תכשיר**, **תחליב**, **פרחץ**, **טקליפ** (ראה להלן).

■ (peeling)

טקליף

בתחום הקוסמטיקה: קילוף של שכבות עור הפנים העליונה שברובה תאים מתים, מרכך ותחפי.

כדי לחדש ולרענן את העור. גם התכשיר נקרא **טקליף**.

■ "מייק אפ" (באנגלית: make-up base)

בסיס איפור

בסיס איפור

תכשיר המיועד לייצור מראה אחדיך וצבע אחדיך של עור הפנים והצוואר (על ידי כיסוי הפגמים) ומשמש בסיס לאיפור הפנים.

■ (concealer)

חיפוי [כגון משחת חיפוי, שפתון חיפוי]

חיפוי

בסיס איפור סמיר למטריה על פגמים בעור הפנים והצוואר. החיפוי מיועד להסoot וلتטשטש את הפגמים.

כבר בתהלים ובדברי הימים בהשורש חפי' ממיר את השורש צפי', המשמש במקרה כלו. בדברי הימים ב(ג, ז) נאמר: "זינק אט-הבייטה... ז'קב" ומנגד במלכים א (ו, כב) נאמר: "זאת-כל-הבייטה צפה ז'קב". המונח חיפוי נקבע בהשראת מובאה מספרות הגאנונים. הנאמר בתלמוד בשבח הכללה: "לא כחל ולא שרק ולא פירקסס – ויעלת חן" (כתובות יז ע"א ועוד) מוסבר בתשובות הגאנונים: "מתהلال הוא בזיפה שלכליה שאין צריכה לכחול עיניה כייפות חן כאלו קרוועות בפוך. ואין צריכה לטוח את פניה ולחפות אותן כי צהובין חן" (מהדורות הרכבי, סימן שנ)."

הערה: האמרה הידועה "בל' בטל ופרק" (לביטוי זהה כמה מסורות הגייה) שאולה מן המובאה הניל בתלמוד, ופירושה – הדבר כפי שהוא, ללא כל קישוט או תוספת כלשהי.

שפתון חיפוי

■ מסקרה (מספרדית או מאיטלקית; אויל' מערבית: מסקירה; שם מסחרי: רימל)

מסקרה

תכשיר לצביעת הריסים, לעיבוקם ולהארכם.

המילה **מסקרה** היא לבוש עברי למילה הלועזית **מסקרה**. היא שcolaה במשקל מבשרות, ושורשה

נגזר מהמילה **סקרא** שבלשון חז"ל (שבת יב, ד ועוד), שפירושה צבע אדם עז. בימי קדם שימש הצבע זהה גם לצביעת ליד העניים.

למעלה: בסיס איפור ופודרה
למטה: מסקרה

במנוחים שאורשו גם **מרבק שער** (كونדיישניר, hair conditioner), ונגזרו ממנה: **פדריה** – קופסה לפודרה, **פדר** – איפור (את האף או את הפנים באבקת פודרה או באבקה אחרת).

תן דעתך

הניקוד והבעיה היהודית

(המשר מגילון 29)

מאת מרדכי מישור

הגיונות, אחת כמו הפתחת "שלנו" ואחת כמו הסגול (=צירוי).
הסימון ובין ההגיהה ולהתרגל לעובדה שהפתחה יש לו מעשה שתי
מנחים את תלמידיהם, בצדק, להתעלם מחוسر ההתאמה בין
קוראים ל"לטחים", "הארץ" – בסגול – כפי שם מורגלים. המורים

הנה בדיקות, ממש בדיקות כך, נאלצו המורים להסביר לתלמידיהם בספרד של ימי הביניים, שהקמץ נהג פעםים כמו הפתח ופעמים כמו החולם. אגב, אחרי דורות של פעילותDKDOKITI, פיתחה רבוי יוסף קמח שיטהDKDOKITI שתיריצה את סימני הניקוד הטברנימים לאור הגייטת התנוונות הספרדיות שבפיו, והמציא כלים עילאים למדוי להתמודד עם חוסר ההתאמאה בין ההגייה לסייעון. השיטה הכנישה לעברית את המושג של אורך התנוונות וכלה (בஹראת הערבית) יסודות מן הכתיב: הסדרות השימוש באמות קריאה וייו וו'יד. זה העיקרון העומד בבסיס הכתיבDKDOKITI של ימיינו, מעשה ידיו של דוד ילין בשנת 1904 (כונ, לפני מאה שנה בלבד!).

הטברני: אנחנו ממשיכים לקיים בפיינו מסורת הגייה ספרדית המשכחה של המסורת ה"ארץ-ישראלית", בעלת חמש תנויות, אבל משתמשים בשיטת סימון טברנית, הבנויה לתאר מסורת בת שבע תנויות בליבור מדברים בדיאלקטו אחד וטורבם בדיאלקטו אחר.

עכשו שהוצעו הדברים בהשתלשלותם ההיסטוריה, המשיך לטען שאין ניקוד אלא אחד, ושהדקוק העברי אינו נהנה אלא בניקוד הזה במתכונתו הידועה לנו, הרי הוא תפוס חזק מאוד במלכודות התפיסה הפאן-כורונית, שלפיה התרבות היהודית היא מקשה אחת, והmercab של היום משקף אמת על-זמנית. אלא שזרירת המאורעות של ההוו הנחזי אינה גליציה של המאה התשע-עשרה כי אם ארץ ישראל על המאה השערית ואחת

הכל היה טוב ויפה אילו הניקוד הזה היה מלא את תפקידו בהצלחה. הוראת הניקוד הייתה צריכה להיות מין עסק שבדרכו יסוד ידיעה מצטברת מכיתה א'. ובשלב שתכנית הלימודים אגב, על יסוד ידיעה מצטברת מכיתה זאת, אותה ידיעה מתחילה לכלול שיעורי דקדוק, הידיעה המצתברת הזאת, אותה ידועה שמילא, הייתה צריכה לקבל מליה נפח ושקיפות. אבל מה שעינינו רואות רחוק מזו. וכשהדברים נוגעים לשימוש הפעיל בניקוד, מערכת החינוך מרימה ידיים. הtoutzachah: הניקוד נהפך למڪצע, למשל יד. אם אין הקורא חש ביאוש שמצוב זה מבטא – אני חוש שנשempt מתחתיינו המצע להמשך השיח.

**ב' כיצד מברכין על בפירות. על פירות
באלין הוא אומר בורא פרי הארץ
חויז מן הבין שעיל בין היא אומר בורא פרי
הגן-על פירות הארץ היא אומר בורא פרי
הארמהחויז מן הפת שעיל הפת היא אומר
הפויא לחם מן הארץ. ינעל היקות היא
אומר בורא פרי הארץ. רבינו יהויב אומר
בורא מין לשאים:**

יוסף עמר, תלמוד בבלי: מנוקד על פי מסורת יהודית תימנו, ירושלים תש"ם. ברכות לה צ"א (פרק ו משנה א)

ב. הניקוד הטברני והמציאות שלנו

המסורת הטברנית הייתה, כאמור, כשרה וטובה בכל שאר המסורות, אבל צמח בתוכה חוג של חכמים שטיפחו את נוסח המקרא ואת מסורת קרייאתו טיפוח מדויקד ביותר. הכל, כמובן, על פי המסורת שביביהם, וביסודו הניקוד שמשו אותם. אין פלא אפוא שעותקים של המקרא שייצאו מידי חוגי טבריה נחשבו לモצר מבוקש והתפשטו הרחק ממקום מוצאם, ושימשו מופת להעתקה באזוריים שמסורת ההגייה שביהם לא הייתה טברנית. פלישה זו של

בַּיְצָד מִבְרָכֵין עַל
תַּאֲילָן הֵיא

חוֹזֵק מִן בֵּין שָׁעַל הַ
כֶּפֶן עַל גְּרוֹרוֹת נְאָזֵן
הַאֲרָמָת, חֹזֵק מִן הַפְּתָחָה
הַפּוֹזֵיא לְפָנָם מִן קָרְבָּן
אַתָּה בָּרוּךְ אֱלֹהִים בְּאָזְנָךְ

הנִיקּוֹד הַטְבָרְנִי לְכָל עַבְרָה, בְבִחְנָת
וּפּוֹרְצָתִי, הַתְּרַחְשָׁה לְאַט לְאַט אַבְלָה
בְצָעְדִים בְטוּחִים, וּסְופָה שְׁדַחְקָה
אֶת שִׁיטּוֹת הַנִיקּוֹד שְׁהִיוּ קִימָמוֹת
בָאַזְוּרִים בָעַלְיָה מִסּוּרוֹת הַגִּיה
אַחֲרָות; בְתִימָן הַתְּרַחְשָׁה הַנִיקּוֹד
הַטְבָרְנִי עַם הַנִיקּוֹד הַבְּבֵלִי, עַל
סִימְנוֹי הַקְדוּמִים, עַד לְדוּרוֹת
הַאֲחֻرونִים מִמְשָׁה. אַבְלָה בְסֻפּוֹן של
דְבָר הַשְׁתְּלָט הַנִיקּוֹד הַטְבָרְנִי גַם
עַל סְחִילּוֹת תִימָן.

ובגדא מני דשאים:

יוסף עמר, תלמוד בבלי: כ רושלים תש"ם, ברוכו

וכאן קרה הדבר המעניין: היהילות ישראל בכל העולם קיבלו את הניקוד הטברני, הזר, שהגיעו אליהם עם עותקי המקרא, ואף התחליו להשתמש בניקוד זה לצורכיהם, אבל לא שינו את מסורת הגייה שבספריהם. מעתה נוצר חוסר התאמה בין מסורת הגייה ובין שיטות הסימון האמוראה לייצג אותה. בספרד, למשל, יכול הקוראים להתעלם מהכהפילות צירי-סגול, אבל לא יכולו להתעלם מן העובדה שהקמץ מצין פעם תנועה שווית ערך (פ' פתח) ופעם תנועה שווות ערך חולום (כל). הם היו חייבים להסביר את הדבר, ראשית כל, לצורך קריאה נכונה של הטקסט. ועוד: לבלשנים שביהם הייתה גם שאגגה להציג את הבוגיון הדבדובי שרבב.

שלטונו לעובד את הוריגן והחוקרים שבדבו. בשנת 1980 להמחשה אביה דוגמה בת ימינו, לא למגרי בדיניות. יצהא לאור מהדורה של התלמוד הבבלי, מנוקדת כולה על פי מסורת תימן. התימנים מוחזקים דייקנים מאוד בלימוד התלמוד, ומהדורה הוכנה בידי אחד מחכמי העדה המובהקים, הרב יוסף עמר. בהתאם למסורת ההגייה העומדת בסיסו מהדורה, נמנע מההידר מלהשתמש בסימן הסגול, שהרי, כזכור, אין במסורת תימן תנעה כזאת. למשל, במקצת ברכות, בראש פרק ו' ימצאו הקורא שעל הפת מברכים: "המוציא לפם מן הארץ". עכשו באו ננייה שהמהדורה הזאת זוכה לשבחים (כפי שמצוין לה) מפני סמכות רוחנית בעלת השפעה, ובעקבות לכך היא חودרת לישיבות של הלימוד העשיה בבחגיגת ספדיות (או "ישראלית"), והוא העשית לטקסט התקני והמוסמך ללימוד בישיבות ובבתי הספר התיכוניים שלומדים בהם תלמוד. והנה, מורים ותלמידים שאינם תימנים רואים בעיניהם שכותב "לחם", "הארץ" - בפתח - אבל הם

ניקודו המסורי. גם לא יהיה מן התבוננה ליותר על הניקוד המסורי של ספרי שירה שהאגיה העולה מהם אינה ספרדית. איך עושים מזה שיטה – זו שאלת לא קלה. בימים אלו מערכת "לשונו לעם" שוקדת על הדפסת מאמר, שהציגו בו הצעה מפורשת, מנומקת ומודגמת, ברוח הדברים שנאמרו כאן. האקדמיה ללשון העברית תחילה אם יש טעם לדון בהצעה זו. גם אם טובא ההצעה לדיוון, לא במהרה תניג האקדמיה להכרעה אם לקבלה או לדחויה; וגם אם היא תחליט לקבלה, יעברו עוד שנים רבות עד שתישום בפועל. גורם מכיריע היה, מן הסתם, תחושת הדיחיות שתחשוש האקדמיה בהכנות חלופה לניקוד שלנו, אם יתברר לה שתוחלת חייו מונחת על כף המתזינים. לפי שעה, טוב נעשה אם נירטם להצלת הניקוד במתכונות הנוכחות, שאולי אולי עדין יש סיכוי להפקיעו מיד סוללת בעלי מקצוע העשויים אותו קרדום למחויות. אגב: למי שזוקק לנקדן מומחה – כתובתי שומרה במערכת....

לשונו לעם מוחר נד • חוברת ד • התשס"ג-התשס"ד

תוכן העניינים:

zychak avishor / לשונות הברכה "סימן טוב" ו"מזל טוב"
בלשונות היהודים • אהרן ברבריאן / כיצד נוצרה הכתובת העברית המופיעות בכתב ציאן לערן • משה פלאי / קיומם הלשון בקיום אומתתא: פריזיזציה בתפיסת השפה והספרות של ספר ההשכלה יהודה ליב בן זאב • מיכאל ריז'יק / הנשר הגדול בפֹאָרוֹן: הנסונט לבבוזו של נאפוליאן
מאת ר' משה שבתי באר עם פירוש המחבר

דמי החתימה על לשונו לעם לשנה (4 חוברות) – 35 ש"ת
מחיר כל חוברת – 10 ש"ח

המשך מעמוד 1

נתן אפרתי – דברי סיכום

והתרבות אהרון ידלין, והם נשאו פרי לאחר המהפק בשנת 1977 ממשונגה זבולון המר זיל לשער החינוך והתרבות. ההישג הזה – שסלל את הדרך להישגים נוספים – היה מפני במעמדה של האקדמיה והבטיח את עתידה לשנים רבות לרווחת עובדייה ולקידום מפעלי האקדמיה.

כהיסטוריון ציין ד"ר אפרתי שנוטוי באקדמיה פתחו לפני צורח לתולדות תחיית הלשון העברית והניעו אותו לחזור את התהום הזה שלא זכה במחקר לתשומת הלב הרואה. ואכן, ד"ר אפרתי פרסם מאמרים על מקומה של העברית באוניברסיטה העברית, על חיזוק מעמד הלשון העברית בתקופת השלטון הצבאי הבריטי, על תחיית הלשון העברית והתוכנעה הציונית ועוד, ובעת האחרונה יצא לאור בהוצאת האקדמיה ספרו "מלשון ייחדים לשון אומה: הדיבור העברי בארץ ישראל בשנים תרמ"ב-תרפ"ב" (ירושלים תשס"ד). לשלוות נשייאי האקדמיה, שבמחיצתם זכה לעבוד, הפרופסורים זאב בן-חcis, יהושע בלואו ומשה בר-אשר, הוודה ד"ר אפרתי על החברות ועל הבנה שarrו בינויהם. דברי תודה והערכה חמימים שלח לסגן הנשיא פרופ' אברהם טל ולחבר האקדמיה וסגן הנשיא בעבר פרופ' גדי בן-עמי צרפתי. לעובדי האקדמיהஇיחיל המנכ"ל היוציא שנים של>Showgo וחלחה והביע תקווה שהרוח המוחדרת המאפיינת את האקדמיה תמשיך להלך בה גם בעתיד.

אבל אם הקורא שותף לתחושים – علينا לעזר ייחד ושאלות, ראשית כל, "אייפה טועינו". ושנייה, להתחש בכל תוקף לעמدة הפליטיסטית האומרת ש"אין מה לעשות". אין כוונתי, חס ושלום, לקרוא למדד. אני מבקש לחפש יחד תקנה ברוח מסורת אבותינו. ואני מבקש לעמוד על אחד מיסודות היהדות: ביהדות – שום דבר אינו מתישן. כל היצירה היהודית שמורה בארון הספרים היהודי, כל היצירה פתוחה למשמעות אלא מחייבת והפתחות התפיסות והעמדות ביוזמות אינה ליפארית אלא מחייבת, ומה שנעשה ברגע מסוים בדרך המלך אינו בהכרח פרי השלב שקדם לו, אלא יכול להיות קו התפתחות שהיה חבוי בשוליות והמתין לשעת הcorsה, הכל לפि מידת הבשלות של הדור. נסיבות אקטואליות עשוית להעמיד במקוד החתunningatos טקסטים שהיו מונחים בקצת ארון הספרים היהודי כאמור שאין לה הופcin. ראו איך פתאום, אחרי מלוחמת ששת הימים, התעורר העניין בטקסטים העוסקים במצבות התלויות בארץ; ראו איך התעורר העניין בטקסטים העוסקים בטכניקה של הקרבת הקרבנות. דבר לא התיישן. הכל מזומן – הושט ייך וטול.

אין כתיחסית הלשון להמחיש את הזמניות של ארון הספרים היהודי. בעברית המתהיה יש מקום לשאיית מיללים מכל המקורות. בעת שנוצר הצורך או הרצון לתרגם לעברית את ה"פונט" של המחשב, זימן לנו התלמוד הbabel מילה מוזרה, ייחידאית: "גופן" (magilla ט ע"א). ברגע שהוכרך חכם בן זמנו פנות אל התלמוד הירושלמי, חיבור מזונח וחסר שורשים עמוקים בהווי הישיבות, ולדלות ממנו את ה"עוצומות".

עם החלטה של היישוב המתחדש בארץ לאMESS את המבאות הספרדי, מן הדין היה לאMESS, לצורכי יוסדים, את שיטת הניקוד המותאמת לו. שיטה כזוrat הייתה קיימת, כאמור, בטקסטים מונקיים בקרב עדות ישראל שמסורת הגיגית הייתה לשלהנו, לפניו שהחosal הטברני הצעיף אותה. היא גנזה בכתבי יד, במהדורות עתיקות של ספרות חז"ל, של סיידורי תפילה ואך של ספרי מקרא שקדמו לפולישת הניקוד הטברני לאירופה. היום הטקסטים האלה הם נושא למחקר; מחר הם יכולים להיות מקור השרה להתחדשות.

בתכבי היד העתיקים האלה גלום המוצא מן המשבר שפקד את הניקוד בימיינו. אפשר לחזור שmono מהות שנה אחרת, לגייס משם את הפתרונות שהתרבותו שלנו מושיטה לנו בקנה ולבשל אותן שילוב אורגני לצרכינו על פי תקן העברית שלנו.

וכשאני אומר "תקן" אני מכוון לעברית הטובה, המכונה מהדרין, המחייבת לקיים את הגיאת הדגש החזק ואת המפיק ואת השינויים בתנועה של ה"א" הדidea ושל ו"ו" החיבור ושל אותיות בכ"ל לפי הכללים הדקדוקיים הידועים. כל הנתונים האלה צרייכים לבוא לידי ביטוי בשיטת הניקוד התקנית החדשה, ולפיה תילמד תורת הוצאות בית הספר.

בחזראת כתבי היד האלה אפשר להחיקות את שיטת הניקוד הטבעית של המסורת הספרדית ולוותר במצוון שקט על שתי תנעות: הקמצ' (או הפתח), והסגול (או הציר). כן אפשר לוותר על הדגש הקל באותיות ג"ת, שהתקן של ימיינו מחייב בחן שתי הגיות (סותמת וחוככת). אפשר לפשט את כל החרפאים, אבל לא אמלץ לבטל אותם כליל, שכן יש בהם כדי לתרום לשקיות היצורנית של המילים. אפשר לאמץ סימן להטעמה (בלא כללים מחיבטים). אין לוותר בשום אופן על סימון המפיק והdagש החזק. אין לוותר בשום אופן על העיצוב המקורי של ספר התנ"ך על

1928 Jahr 22, zw
11. Februar, Wiener Philharmoniker
Konzert mit dem Komponisten Leo Radványi
und dem Dirigenten Artur Schnabel.
Die Konzertreihe besteht aus 10 Konzerten.
Der 1. Teil des Konzerts ist der 1. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 2. Teil des Konzerts ist der 2. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 3. Teil des Konzerts ist der 3. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 4. Teil des Konzerts ist der 4. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 5. Teil des Konzerts ist der 5. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 6. Teil des Konzerts ist der 6. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 7. Teil des Konzerts ist der 7. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 8. Teil des Konzerts ist der 8. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 9. Teil des Konzerts ist der 9. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.
Der 10. Teil des Konzerts ist der 10. Teil des
Konzerts mit dem Komponisten Leo Radványi.

ואות במלחה אינה אלא המשכה הטבעי של חברתת הקודמת. [...] באלאפ-ביטה שלו, נמצא, נמצא בה שערוריה גמורה בנידון זה. למעשה, בעת שאנו כתובים מימין לשמאל [...] האותיות ג', ט', לי פונוט היינינה!!" (מכותב מיום 22 בינוואר 1929). מן המכתב אל ועד הלשון אנו לומדים שרדיוגון התענין בשפה העברית, חקר אותה וඅחידש מיללים, למשל: מפעיל (בעל מפעל), נטיפה (פסיק), פעום (תדר). תבול (אוניברסיטה).

סמדר ברק

מכتب זה, השמור בארכיון ועד הלשון שבסמכונו מז"א, כתוב בכתב ידו של העיתונאי לאו (לו) רדיוגן (1881- 1941 זרשאי, ליטא – טרזינשטייט). כפי שאפשר לראות כל האותיות מחוברות זו לזו, שכן רדיוגן הציב הצעה לכתוב את האל"ף-ביבית העברי באותיות מחוברות כמו בשפות הלטיניות. הצעתו המפורשת נמצאת באוסף המכتبים המשמר אצל משפחתו. בין השאר הוא מתאר את ההבדלים בין הכתב הלטיני לעברי: "זהנה אותיות האלפֿא-בֿיתא הלטיניות [...] כלן מתחילה ונגמרות על השורה, בעוד שכל אות